

171

LXXXV/16
~~B~~

4/26

Zabavna knjižnica

za

251 15-

slovensko mladino.

Ureduje in izdaje

Anton Kosi,

učitelj v Središči.

III. zvezek.

V Ljubljani, 1894.

Samozaložba. — Tiskala Katoliška Tiskarna.

Cena 15 kr. (30 vin.)

35068, VII Cg, d

R 57084 - 3

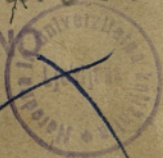
5203935
30. 12. 2009

»Čitaj rad dobre knjige; v njih imaš, ako je prav čitaš in razumeš, modrega učitelja in ljubeznivega prijatelja povsod, na vseh krajih svojega življenja!«

Šabl av 35068 VII Cg

IZLOČENO

91021

FIC 8210/4953

Pripovedni del.

* Izpolnjuh obljubo!

Ako si obljubil prijatelju, da ga obiščeš, stori to brez obotavljanja. Ako pa tega ne storiš, imel te bode prijatelj za lažnika.

Če se že v tako malej primeri zahteva, da izpolniš obljubo, kolikor bolj pa moraš izpolniti besedo, katero si radovoljno dal samemu Bogu. Morda si bil bolan ter si obljubil romati na kako božjo pot, ako ozdraviš. Kadar pa ozdraviš in ne izpolniš obljube, lagal si samemu Bogu, in pazi, da te večna pravica za to prej ali slej ostro ne kazni.

Ako greš s Stare Vrhnike na Vrhniko, zapaziš ob cesti prostorno jamo, dalje pa se razprostira rodoviten pašnik. Pred davnim časom je baje¹⁾ pasel na tem pašniku neki pastirček svojo čredo. Nekega večera opazi deček nad ono jamo veliko luč v podobi gorečega sodčka.

Opomnja. Z zvezdico zaznamovani sestavki niso bili do sedaj še nikjer tiskani, vsaj v tej obliki ne. Ured.

¹⁾ Besedica »baje« pomeni toliko kakor »neki« ali »pré«, »kakor se pripoveduje«. Ured.

To pové pastirček svojemu gospodarju, ta pa sosedom in kmalu je vedela o tej čudnej prikazni vsa vas.

Staro-Vrhničanje so imeli o tem različne misli. Prvi so rekli: »Ondi se čudež zgodi!« Drugi pa so govorili o zakladu, nihče pa ni nič gotovega vedel.

Sicer pa so vaščanje že čez nekoliko dni pozabili na to prikazen, vsaj govorili niso več o njej. Samo pastirčkov gospodar je tuhtal o »gorečem sodčku« noč in dan, zakaj sanjalo se mu je, da leži v zemlji nad prikaznijo zakopan zaklad — sodi napolnjeni z najčistejšim zlatom.

Nekega jutra prav zgodaj zbere ta gospodar nekoliko vaščanov. Vzemši seboj potrebno orodje, napotijo se k jami. Celo dopoludne so kopali, le opoludne so nekoliko prenehali ter odšli k obedu. Solnce se je že pomikalo v zaton, ko prikopljejo do neke trde stvari — bil je sod; kmalu potem naleté na drugi in potem tretji: jeden je stal vrhu drugega.

Po kratkem počitku prično jih vleči na svetlo, a sodi se niti ne ganejo. Vsi tiče v zemlji trdno kakor skala.

Popusté torej neuspešno delo in hité po druge vaščane.

V kratkem se zbere pred jamo vsa vas. Mlado in staro se upré v težke vrvi, toda zamán.

Čudeč se stopajo vaščanje okolo jame. Dvigne pa se vaščan ter stavi tovarišem predlog: »Ako je v sodih res zaklad, obljubimo polovico tega

zaklada cerkvi Sv. Trojice na Vrhniki, ako srečno izvlečemo sode.«

Vsi so z nasvetom zadovoljni in govoré glasno za predlagateljem ¹⁾ obljubo.

Zopet se upró in v pol uri so stali sodi na svetlem. In glej! čisto rumeno zlato je bliščalo vaščanom nasproti.

Veselja pijani gledajo bogati zaklad in pretredujejo, koliko dajo cerkvi. Nekaj vaških lakomnežev pa izpregovori: »Nič ne dajmo cerkvi, saj smo mi, ne pa Sv. Trojica spravili zaklad iz jame.«

Komaj to izpregovoré, začuje se strašanski pok, zemlja se strese pod nogami osuplih vaščanov in vsi sodi se pogreznejo zopet v globočino; za njimi pa se zasuje zemlja.

Vaščanje prestrašeni zbežé. Pastirček pa od one dobe ni nikoli več videl gorečega sodčka nad jamo.

Zap. Prostoslav Podtrški.

Pravljica o rojenicah.

Imela je mati sina. Po noči, ko je bilo dete rojeno, slišala je babica zunaj pod oknom pogovor treh belih žen, kaj bo dete. Jedna je rekla: »Mašnik bo;« druga: »Ubil ga bo sovražnik v vojski,« in

¹⁾ Predlagatelj je mož, ki v kaki družbi ali pa tudi kje drugje kaj predlaga ali nasvetuje. Ured.

tretja je rekla najglasneje: »Ubila ga bo strela, ko osemnajsto leto dopolni.«

Ko so prinesli dete od svetega krsta, bili so pri botrinji vsi veseli; samo babica, sicer silno zgovorna, bila je nenavadno klaverna; govorila je le, kar je morala. »Kaj vam je, Maruša?« vpraša oče boter babico, »da se držite, kakor bi vam bil volk mlade pojedel?« — »E kaj ne bi bila žalostna«, odgovori natihoma, da ni mati slišala, »dete, katero so danes krstili, bode strela ubila, ko osemnajsto leto dopolni. Tako sem slišala nocojšnjo noč rojenice, pod oknom se pogovarjajoče.« Ostrmeli so vsi nad to novico in žalostno so se razšli. Oče je kmalu potem hudo zbolel. Ko čuti, da mu gre bolezen na smrt, razodene svoji ženi, kar mu je povedala babica pri botrinji. Umrl je, in žena si je to dobro v glavo vtisnila. Lepo je redila in učila jedino dete, katero je rastlo, da so bili vsi veseli.

Rajni oče je zapustil vdovi veliko premoženje. Ko je bil sin sedemnajst let star in brhek mladenič, dala je mati zidati velik hram. Globoko in globoko so kopali delavci v zemljo, in ko so vložili temelj, začeli so zidati obok nad obokom, tako da so naredili devet obokov.

Ko je videl sin tako silno zidovje, vpraša mater: »Čemu zidate toliko trden in globok hram?« Mati se ne more premagati in s težkim srcem pove sinu, da zida to njemu. Sin je bil pobožen. Delal in pomagal je svoji materi, kolikor je mogel, pa

tudi molil je rad. Ne daleč od hiše je dala mati zidati znamenje v spomin svojemu rajnemu možu. K temu znamenju je hodil sin vsak večer in molil za svojega očeta in za svojo ljubo mater.

Bolj ko se je bližal osemnajstemu letu svoje starosti, tem žalostnejša je prihajala njegova mati. Izpolniti je imel osemnajsto leto. Zidarji so delali hram z deveterimi oboki. Tedaj reče mati sinu: Preljubi sin! težko, težko, silno težko me stane zapreti te živega v ječo; saj si moje vse! Pa kar so rojenice prorokovale, ima se zdaj zgoditi, ko si dopolnil osemnajsto leto. Pojdiva še k znamenju Bogu se priporočat, potem pa pojdi v hram, kjer sem ti vsega pripravila, česar ti bo treba«.

»Le pojdiva, mati, k znamenju molit, pa reči vam moram, da imam preživo vero v Boga, da bi mislil, da mu morem uiti. Le pojdiva, silno soparno je, in — zgôdi se božja volja!«

Gresta k znamenju, mati s težkim, sin pa z mirnim in veselim srcem in z živo vero v Boga. Ne molita še dolgo, kar potemné črni oblaki obnebe, hud vihar pribuči, zabliska se in v tem hipu tudi zagrmi, da se zemlja zmaja in — oj čudo! v hram z deveterimi oboki je treščilo in ga razdejalo, da ni bilo drugega kakor sip in razvaline!

»O mati, božja mogočnost je neizmerna!« reče sin materi, »v svojo smrt bi mi bili zidali hram; strela ga je raznesla. Bodi Bogu čast in hvala! njegova dela so velika!«

Zahvalila sta še modrega Stvarnika in mnogo let sta še potem srečno živela v pobožnosti in živi veri v Boga!

Zap. Fr. Malavašič.

Ajdovo zrno.

Očetje naši so stanovali nekdam v deželah vzhodnih, tam, kjer sije in greje solnce leto in dan, kjer je zlata obilno in bogastva brez mere. Toda polagoma so se ljudje v taistih krajih do čuda pomnožili, in naši očetje se napotijo iskat si drugih selišč. Miroljubni so rajši zapustili kraj obilne sreče, kakor da bi se bili ruvali in pobijali.

Popotnim boginja,¹⁾ katera jih je ljubila zaradi miroljubnosti, dá zrno, rekoč: »Koder koli bodete potovali, vsadite to zrno; kjer ozeleni in vzraste, tam ostanite. Ako pa ne ozeleni v treh dnevih, izkopljite ga in pomaknite se dalje.«

Nikjer ni ozelenelo zrno: ne na bregu Črnega morja, ne po planjavah poljskih, ne po gorah nemških, le v zemlji slovenski je ozelenelo in razcvetelo še belo ter prineslo sad prijeten in obilo koristen.

In dandanašnji seje Slovenec ajdo; če to suša pritisne ali popari slana, pa je slaba za slovenskega kmeta.

Zap. I. Bohinc.

¹⁾ Stari Slovani so bili malikovalci in so častili več bogov. Ured.

Pravljica o treh bratih.

Neki oče je imel tri sine, katerim je na smrtni postelji to le sporočil: »Blaga vam nimam dati, pojdite torej po svetu sreče iskat,« in pri teh besedah umrje.

Ko sinovi očeta pokopajo, razidejo se po svetu vsak po svojem potu.

Prvi je kmalu prišel do svoje sreče: našel je studenec, iz katerega se je izlivalo samo zlato. On si ga hitro naloži celo breme, odide proti domu, sezida si tam zlato hišo in se oženi. Na gostovanje pozabi vse prijatelje in potem srečno dalje živi.

Srednji brat tudi ni dolgo iskal sreče po svetu; našel jo je pri studenci, iz katerega je curljalo samo srebró. Tudi on si ga naloži na rame, kolikor ga le nesti more, pa si sezida hišo iz srebra in se, kakor stareji brat, oženi, ter v sreči uživa svoje dni.

Najmlajši brat pa je šel daleč po svetu, pa ni našel niti srebrnega niti zatega studenca. Vendar je tudi njemu sreča mila in privede ga do starega puščavnika, ki je ravno umiral.

Stari puščavnik mu reče: »Sam Bog te je poslal, ljubi kristijan. Glej, moje ure so pri kraji, skoro umrjem. Bodi torej tako dober pa me po smrti pokoplji. Za plačilo pa dobiš ta le prt, to palico in te bukve, ki ti izpolnijo vsako željo. Le vselej prt razgrni, bukve nanj položi in iz njih

beri, s palico pa po prtu udari, pa bo pred teboj stalo, kar si poželiš.«

Ko je puščavnik te besede izgovoril, izdihnil je dušo in zaspal v Bogu. Mladenič pa ga je lepo pokopal, potem pa vzel prt, palico in bukve ter se napotil proti domu.

Tu je videl brata srečna in oženjena, in tudi on se je namerjal oženiti. Izbere si nevesto in mnogo gostov povabi na ženitovanje. Ti res pridejo, pa ne vidijo nobene priprave.

Ko po poroki pride iz cerkve domov, razgrne mlajši brat prt po mizi, odpre bukve in začne iz njih brati, s palico po prtu udari in reče: »Hiša naj bo zlata, na omizju pa pečena prata, zraven kruh in pogača, pa najboljša pijača, race, kure in gosi, vse naj samo na naše mize prileti.«

Res je bila hiša naenkrat zlata, in mize so se kar šibile samih jedij in pijač. Zdaj so začeli gostovati, da ni bilo ne kraja, ne konca.

R. Poznik.

Š k r a t e l j.

Nekega dné gre zelo ubožen kmet ves objokan po hosti, pa sreča nekega lovca. Lovec ga vpraša: »Kako, da ste tako žalostni?« — »O kaj bi ne bil,« odgovori kmet, »zaradi dolgov mi prodajo hišo in posestvo; kaj počnem z otroki in z ženo?«

Lovec ga tolaži dá mu denarja in reče: »Nate, poplačajte svoje dolgove. Ob letu vam pa prinesem še vrečo denarja, ako le zveste, kako mi je ime.« — »No,« misli si kmet, »ta bo pa že dobra. Za lovca bom že zvedel.«

Ko pride domov, pove ženi, kaj se mu je pripetilo, in vsi so bili veseli. Živeli so več časa dobre volje; nikdo se ni zmenil za lovčevu ime. Tako preteče čas; le štiri dni je bilo še do pogojenega dneva, ko bo vprašal dobrotnik za svoje ime. Sedaj še le pride kmetu na misel, kako bi zvedel za ime neznanega lovca, ki je bržkone škratelj. Začne ga skrbeti, kaj bo. Gre torej v ravno isto hosto, kjer je bil srečal pred letom neznanega lovca.

Spleza na visoko hojo ter pazi, kaj bi videl in slišal.

Kar pride možicelj v rudeči obleki, zakuri ter skače okoli ognja in poje:

To je dobro, to je dobro, da kmetič ne vé,
Da je meni škratelj ime!

»Dobro je,« misli si kmet, gre domov ter pove, kako je ime lovcu, ki mu je bil dal denarja, da je plačal dolgove. Tretji dan pride škratelj pod okno, potrka in vpraša: »Kmetič, ali si zvedel, kako mi je ime?« Kmet v hiši pa odgovori: »Kaj bi za takega škrateljca, kakor si ti, ne zvedel!« Ko čuje škratelj svoje ime, vrže srdit obljubljeni denar skozi okno v hišo, tako trdo, da se hiša potrese, šipe podrobijo in ves ogel hiše odvali.

Kmet, ki je bil sedaj silno bogat, skušal je dozidati ogel, ali kar je sezidal po dnevu, podrl je škrateelj po noči.

Zato je ostala hiša brez ogla.

Zap. Fr. Peterlin.

* Gožna kraljica

na Felberjevem otoku pri Mariboru.

Pri Tresternicah blizu Maribora se deli Drava v dve strugi, kateri potem obkoljujeta lep, z visokimi hrasti in bresti obraščen otok. Ta otok se po prejšnjem gospodarju imenuje »Felberjev otok«.

Ljudje iz okolice pripovedujejo, da je na tem otoku prej bivala velikanska kača, katere se je neki bala vsa okolica. To je bila kraljica gožev¹⁾ in je imela na glavi dragoceno zlato krono, okrašeno z žlahtnimi kameni.

Bogata, pa prevzetna hči lemberškega viteza obljubila je biti žena ubogemu, pa hrabremu vitezu, ako jej ta prinese krono gožne kraljice, da jo bode nosila na dan poroke.

Srčni vitez obljubi plemeniti gospici prinesiti zahtevano krono ter plava še isti dan na otok. Sreča mu je bila mila in našel je kraljico gožev spečo, njeno krono pa ležečo na strani v travi.

¹⁾ Gož je naša največja in ob jednom najlepša kača; dorastel gož meri v dolgost 1—1½ m. Zgoraj je sivorjavkast, spodaj čisto bel ali blede rumenkast. Najdejo se pa tudi čisto črni goži, katerim pravijo »črnice«.

Počasno se jej približa vitez, vzame krono in usmrti kraljico.

Vesel tako dragocenega plena hoče vitez otok zapustiti, toda na obrežju Drave ga je pričakovalo sto in sto gožev, hotéč maščevati svojo usmrteno kraljico.

Že nesejo valovi viteza na nasprotni breg, da odnese maščevanjaželjni golazni življenje in plen. A v tem se zapodi truma razkačenih gožev za njim, in ko ga dohité, potegnejo ga s krono vred v globočino deroče reke, kjer je storil žalostno smrt.

Ko je ošabna devica zvedela o vitezovej smrti, žalostila se je tako, da so ji kmalu potem namesto zlate krone deli mrtvaški venec na glavo.

Na otoku pa biva še dandanes mnogo gožev, ki žalostno lazijo po dravskem bregu in na vročem produ objokujejo svojo dobro kraljico.

Zap. Iv. Strelec.

*Zaročni prstan Matere Božje

v velikem oltarji v Petrovčah.

(Národna pripovedka iz savinjske doline; priobčil *Jos. Vidic.*)

Jeden najlepših in največjih gradov v savinjski dolini je grad »Blumberg« ali Novo-Celje. Nekateri zgodovinarji pripovedujejo, da je ta grad sezidal neki Brumberg, in iz tega je baje kasneje nastalo ime Blumberg. Zopet drugi pa trdijo, da so začeli staviti »Novo Celje« sloviti celjski grofje, ki so

tudi v njem stanovali, dovršiti pa je moral stavbo nekdo za slavne cesarice Marije Terezije.

Kakih deset minut od grada Blumberg proti izhodu leži čedna vas po imenu Petrovče s prekrasno romarsko cerkvijo posvečeno preblaženi Devici.¹⁾ Kip Matere Božje v velikem oltarji je jako lep in ima na zakrivljenem prstu desne roke lep prstan, o katerem se pripoveduje sledeča pripovedka:

V gradu Blumberg je stanoval sredi 17. stoletja graščak baron Ferdinand Miglio. Bil je zelo bogat, pobožen ter ljubezniv gospod. Vse ga je rado imelo in vse ga je spoštovalo. Bil je tudi velik čestilec Matere Božje, in zato je hodil vsak dan v takrat še zelo majhno cerkev petrovško opravljat svojih vsakdanjih molitev. —

V tistem času so neusmiljeni Turki pogosto pritiskali v naše dežele ter grozovito morili in požigali.

Velikaši in graščaki se pripravljajo na boj, da bi ukrotili divjega Turčina, ki je bil najhujši sovražnik kristijanov.

Tudi baron Miglio noče zaostati. Predno pa odrine v krvavo vojsko, obišče še enkrat Mater Božjo v Petrovčah, da se od nje poslovijo ter se jej v varstvo izroči. Pri tej priliki tudi preblaženi Devici slovesno obljubi, da hoče vedno samec, t. j. neoženjen ostati, ako mu izprosi srečno zmago.

¹⁾ Petrovska cerkev je podružnica žalske župnije. Ured.

V znamenje svoje obljube natakne prečisti Devici svoj zlati prstan na prst.

Vojska je bila huda, a kmalu je zopet ponehala in graščak Miglio je prišel zmagalec zdrav in vesel zopet domov.

Prva njegova pot je bila v petrovško cerkev zahvaljevat presveto Kraljico za njeno pripomoč v vojski. Saj je vedel Ferdinand, da brez Marijine priprošnje ne bi bil nikdar tako sijajno zmagal.

Ko tako pred oltarjem kleči, ugleda svoj prstan, koji je bil Mariji podaril. Naenkrat ga prešine misel, da on, ki je ubogi grešnik, ni in tudi ne more biti vreden, da bi imela najčistejša Devica njegov prstan.

Že iztegne svojo roko, da jej sname prstan, kateri je — kakor je mislil — predrzno nataknil bil preblaženi Devici na prst. A v tem trenutku se zakrivi Marijin prst, tako, da ga ni mogel sneti. Prestrašen stoji Miglio pred tem čudežem. —

Od onega dné je pobožni graščak še pogosteje obiskoval cerkvico Matere Božje in je v njej še bolj goreče molil nego li poprej.

Iz hvaležnosti do prečiste Device pa je postavil kasneje Ferdinand Miglio sè svojim velikim premoženjem na onem torišču, kjer je stala prej majhna cerkvica, sedanjo veliko romarsko cerkev.

Podarjeni prstan pa se vidi baje še dandanes na kipu Device Marije v velikem oltarji petrovške cerkve. Marijin prst je močno skrčen, in ni moči prstana drugače ž njega dobiti, razun ko bi se

prst strl Kip Matere Božje v oltarji je namreč še oni, ki je krasil prejšnjo majhno cerkvico.

Sredi prezbiterija ¹⁾ sedanje petrovške romarske cerkve pa leži plošča, ki pokriva rakvo žlahtne rodovine Miglioje. V njej so shranjeni tudi pozemljski ostanki pobožnega blumberškega graščaka barona Ferdinanda Miglia

*Koliko je vredna zadovoljnost.

V majhnem, pa prijaznem mestu K. je živel ubog krojač. Dasi revež, bil je vendar vedno vesel. Ljudje, zlasti pa sosedje so se temu zelo čudili, zakaj vedno je veselo žvižgal in pel, kadarkoli so hodili mimo njegove delavnice.

Bogat sosed je revnega krojača zaradi njegove nenavadne veselosti že delj časa opazoval. »Kaj li ga dela tako srečnega?« mislil je imeniten gospod večkrat sam pri sebi.

Nekega dne je radovednost gnala bogatega gospoda v krojačevo delavnico, da izve ondi iz krojačevih ust vzrok njegovega vedno veselega srca. »Zakaj bi ne bil vesel in zakaj bi ne pel,« odgovori mu krojač, saj si prislužim vsak dan toliko, da preživljam, če tudi ne lahko, sebe in svoje. V mojej delavnici je res vse revno, a vkljub temu

¹⁾ Prezbitarij = od osredja cerkve ločeni (navadno po železnem omrežju) prostor za duhovnike in strežaje. V prezbitariju stoji najsvetejši predmet vse cerkve — veliki oltar. Ured.

ne trpimo pomanjkanja. Seveda, ko bi imel jaz takole kakih sto goldinarjev, gotovo bi si marsikaj boljše uredil.«

Gospod se kar začudi bornemu rokodelcu in pa njegovej skromnej želji; ne da bi dolgo pomišljal, seže v žep ter našteje krojaču sto goldinarjev, rekoč: »Vidim, da ste pošteni, delavni in z malim zadovoljni, zato vam podarim te-le novce; porabite je, kakor najbolj znate.«

Nato se gospod obrne ter odide, da se mu iznenadeni krojač niti zahvaliti ni mogel. Ves začuden je gledal naš rokodelec kup denarja; srce se mu je veselja smejalo, da bi kar zaukal.

Bogati sosed pa je bil zdaj zeló radoveden, kaj bode presrečni mož počenjal, ker je dobil toliko denarja, kolikor si ga je poželed sam. Večkrat je hodil gospod k oknu poslušat, da bi slišal radostno petje srečnega rokodelca. Toda glej! Krojača ni bilo slišati; tri dni zaporedoma ga je hodil radovedni gospod poslušat, a zaman; ni se oglasil več ne z okroglo pesmico, ne z veselim žvižganjem.

Ves začuden se odpravi gospod četrsti dan v krojačevo delavnico ter ugiblje med potom, da je mož morda zbolel. Tja prišedši najde krojača globoko zamišljenega; sedel je za mizo ter glavo opiral z roko. Še le ko gospod vstopi, zgane se zamišljeni krojač ter spoznavši prišleca, hiti svemu dobrotniku naproti.

Ta se nekoliko časa s krojačem razgovarja in naposled ga vpraša, kaj je zadnje dni delal, da ga ni bilo nič slišati.

»Oh, ne vprašajte me po tem, gospod,« tako prične krojač, »noč in dan nisem imel pokoja. vedno sem mislil in tuhtal, kaj bi z denarjem počel, koliko in kaj bi nakupil, da ne bi delal nobene potrate. Še danes mi ne dá mirú ta nesrečna misel, in ravno prav je, da ste prišli. Vzemite, prosim vas, novce zopet nazaj. Saj vem, da se povrne potem v mojo delavnico zopet oni mir in pokoj, ki mi je sree napolnjeval, ko še nisem premogel toliko denarja.«

»Verjemite mi, blagi gospod,« nadaljuje krojač, — »meni je moje zadovoljno življenje ljubše, kakor največji kup denarja, ki me vznemirja noč in dan.« —

Zadovoljnost je več vredna kakor zlato, ona je največje bogastvo na zemlji.¹⁾

Fr. K—c.

* Angležki kralj Jakob I. in propovednik.²⁾

O angležkem kralju Jakobu I.³⁾ se pripoveduje, da je bil sprva grozen preklinjalec. Vsaka najmanjša stvarica ga je tako razvnela, da se je strašno jezil in pri tem grozovito preklinjal. Že

¹⁾ Prim. J. Steklasovo povestco »Čevljar in plemenitaš« in pa Hagedornovo »Johann der Seifensieder.« Ured.

²⁾ Propovednik = pridigar.

³⁾ Jakob I. je vladal okoli leta 1600.

sto in stokrat je bil sklenil, otresti se te grde in pregrešne razvade; toda zaman, vedno in vedno je zopet padal v stari svoj greh.

Nekoč — bila je ravno nedelja — pelje se kralj mimo neke cerkve na izprehod. Kar se ga polasti želja, da bi šel poslušat v cerkev ondotnega župnika, ki je slovel kot izvrsten propovednik ali pridigar daleč na okrog. Izvršivši svojo namero, skoči kralj iz kočije ter stopi v cerkev. Prišel je ravno o pravem času. Pridigar je stal že na prižnici in ravno je naznanil poslušalcem predmet, o katerem bode pridigoval.

Že izpregovori nekaj besed o izbranem predmetu; ko pa ugleda kralja, zasukne naenkrat svoje besede tako, da je govoril o šestem poglavitnem grehu, o jezi in o njenih nasledkih. Z ognjevito besedo je bičal govornik pri tej priliki grdo razvado kletvine in rotenja.

Pikre besede propovednikove so sezale kralju globoko v srce. Kakor okamenel je stal sredi cerkve in slovesno je sklenil, opustiti za vselej pregrešno razvado preklinjanja ter krotiti v sebi vsako napačno jezo.

Po končanem cerkvenem opravilu obišče kralj župnika, da mu izrazi svoje priznanje na tako izvrstnem cerkvenem govoru.

»Pridiga je bila zares izborna in pomenljiva,« pravi vladar, »vendar pa se mi je zdelo čudno, da ste v začetku svojega govora kar naenkrat krenili v stran, ter ste govorili potem ves čas o predmetu,

o kojem sprva gotovo niste namerjali razpravljati. Kako je to?»

»Ne zamerite, veličanstvo,« odvrne mirno in spoštljivo duhovnik, »jaz sem se ravnal čisto po vas. Tudi vi, presvetli vladar, krenili ste s svojega navadnega pota v stran, zakaj v tem času se peljete navadno na izprehod, in gotovo vas je dovedel danes le kak nenavaden slučaj v cerkev moje župnije.

Vidite, svetli kralj, ne samo jaz, nego oba sva danes krenila s svojih navadnih potov.«

Kralj je dobro umel besede gorečega duhovnika, ter ga za to bogato obdaroval.

Od one dobe pa iz ust angležkega kralja Jakoba I. ni prišla nikdar več niti najmanjša kletvica.

Anton Kosi.

*Volčja prisega.

Národna basen.

Kmet je zasačil predrznega gladúha volka v svojem hlevu ravno, ko mu je ta davil najlepša jagnjeta. V hlev stopivši, zaloputne kmet hitro vrata in požeruh je bil vlovljen.

Že vzdigne gospodar debelo batino, da udari tata po črepinji, kar se oglasi predrzna mrha ter začne kmeta milo prositi, rekoč: »O ljubi, zlati moj — imej vendar usmiljenje z menoj in izpusti me, saj véš, da me je privedel v tvoj hlev le glad, ki tudi tebi dobro ne dé. Obljubim ti danes, da

me nikoli niti blizo tvojega hleva ne bo — dà, slovesno ti prisezam, da se hočem v bodoče le ob ribjem mesu živiti, in vse druge živali imajo naj odslej mir pred menoj. Izpusti me, izpusti, dobri mož».

Tako prosi volk in kmet mu zares prizanesse zlasti zato, ker mu je bila zeló všeč njegova slovesna obluba.

Zdaj, ko je bil volk zopet prost, mislil jo je pobrisati naravnost proti gošči.

A ko tako skozi kmetov dvor hiti, ugleda v gnojnici valjajoče se mlade pujske. Povedé se mu sline po njih in kakor bi trenil popáde jedno prasé.

»Hudóbnež!« kriči ves razjarjen kmet za njim, »ali toliko velja tvoja prisega?«

»Ne zameri mi, kmet, tvoji pujski so se mi zdeli kakor ribe, ker so plavali po luži,« odvrne porogljivo volk kmetu ter jo pobriše s tolstim prasetom v žrelu v gozd.

Stara navada je železna klada!

Zap. A. K—i.

*Na stare dni.

Národna basen.

(Na Kozjaku više Maribora zapisal *Svitoslav Hauptmann*.)

Nekoč je šla mačka po cesti. Sreča jo petelin. Mačka ga poprašá: »Petelin, kam greš?«

»Kuharičí sem ušel,« pravi petelin, »hotela me je zadaviti, da bi me potem pojedel gospod.«

Mačka mu reče: »Pojdi z menoj, bode nama krajši čas!«

Ko gresta naprej, sreča ju pes. Mačka ga pobara¹⁾): »Pes, kam pa ti greš?«

»Kmetu sem ušel,« pravi pes, »hotel me je ustreliti, ker sem že star, pa mu ne morem več goniti zajcev.«

Mačka reče: »Pojdi z nama, bode nam krajši čas, pa se homo lože branili, ako bi nam hotel storiti kdo kaj žalega!«

Ko gredó dalje, sreča je kozel. Mačka ga pobara: »No, gospod kozel, kam pa vi?«

»Mesarju sem ušel,« pravi kozel, »hotel me je zaklati.«

Mačka mu reče: »Pojdite z nami, bode nam krajši čas, pa se homo ložje branili, če bi nam hotel storiti kdo kaj žalega.«

Ko gredó dalje, sreča je vol. Mačka ga povpraša: »No, gospod vol, kam pa oni gredó?«

»Kmetu sem ušel,« pravi vol, »hotel me je mesarju prodati, ker sem že star, pa mu ne morem več dosti hitro voziti.«

Mačka mu reče: »Naj gredó z nami, nam bode krajši čas, oni so zeló močni, pa nas vse lahko branijo, če bi nam hotel storiti kdo kaj žalega.«

Zdaj gredó vsi skupaj na planino. Ko se znoči, pridejo do volčje bajte. Volkov baš²⁾ ni bilo doma.

¹⁾ Barati = vprašati.

²⁾ Baš = ravno.

Mačka pravi: »Ljubi moji prijatelji, tu je za nas najboljši stan, tu ostanimo nocoj!«

To je bilo vsem po godu. Spravijo se k počitku.

Mačka je rada na toplem, pa leže na komnu v pepelno jamico.

Petelin sede vrh ognjišča na rante, kjer se suše drva.

Kozel leže v kot za duri, pes pod mizo, vol pa na sredo bajte.

V tem času gredó volkovi domov. Jednega pošljejo naprej, da bi jim pripravil večerjo.

Ko pride v bajto, pokramplja najprej na ognjišču, da bi zanetil, pa ojoj! mačka ga udari s kremplji po glavi, da bi bil na jednom očesu skoraj oslepel.

Ko nakvišku pogleda, vrže mu petelinu nekaj še v drugo oko, da bi bil lahko še na istem oslepel.

Zdaj stopi za duri. Tam ga kozel trkne, da tja pod mizo zleti. Ondi ga vgrizne pes, da proti durim zbeži. A že na sredi bajte ga vol na roge nabaše in vrže skozi duri. Ves prestrašen zdaj volčji kuhar svojim tovarišem naproti leti ter jim v jedni sapi pripoveduje: »Ljubi moji tovariši, nocoj v naši hiši ni mogoče obstati. Naselili so se v njej rokodelci vseh vrst. V jami na komnu je kovač, ki krampižarje ¹⁾ »špiči«. Ta me je po

¹⁾ K r a m p i ž a r, v pisni slovenščini k r a m p e ž ali d r e z e = kos železa z železnimi zobci, katero si vežejo po nekotih krajih v zimskem času stari ljudje na obuvalo, da se jim na ledeni poti ne spodrsne. Ured.

glavi udaril, da bi bil skoraj na jednom očesu oslepel.

Na rantah vrh ognjišča je zidar, ki stene ometa. Ta mi je vrgel polno ometačo malte¹⁾ v oči, da bi bil še na drugem očesu lahko oslepel. V koti za durmi je nekdo, ki kotle dela. Ta me je s količnjakom²⁾ po glavi udaril, da sem tja pod mizo zletel.

Tam je nožar, ki škarje brusi. Ta me je z njimi ščipnil, da sem zbežal proti durim. Pa že sredi hiše me je nekdo nabasal na vile ter pri durih ven vrgel.«

Tega se drugi volkovi takó prestrašijo, da še tisto noč odbežijo na drugo planjavo. —

Mačka, petelin, pes, kozel in vol pa odslej srečno in veselo živijo v volčji bajti.

* Prebrisani kmetič in ruski vojak.

Bilo je meseca junija 1799. leta, ko je šla ruska vojska po spodnjem Štajerskem na Laško.

Jedna četa ruskih vojakov pride nekega večera v majhno vas ob štajersko-ogerskeji meji ter zahteva prenočišč.

Pri županu so se določevala stanovišča; mnogo ljudstva je bilo ondi zbranega, zakaj vojaki na deželi so nekaj redkega in nenavadnega.

¹⁾ Malta = mort.

²⁾ Količnjak = količ.

Ko je imel že skoraj vsak vojak svoj stan, obrne se stanovniščenik ¹⁾ k županu ter kažoč na nekega vojaka s čemerikavim obrazom, pravi: »Tukaj pa imam še ptička, pravega godrnjača, ki je siten in renčalast kakor sam zlodej, do sedaj mu ni bilo nikjer nič po godu, kjer koli smo prenočili. Morda se najde pri vas kak korenjak, mož — junak, ki bi mu zobe pokazal, in k njemu bi ga dejali v stan.

Na te besede se takoj nikdo ne oglasi: tudi župan molči.

Kar stopi iz množice ljudstva majhen kmetič zvitega obraza ter pravi: »Pa ga izročite meni, jaz mu dam mehko posteljo in tudi za večerjo se bode že kaj našlo!«

Stanovniščenik in župan se čudita kmetovej srčnosti ter mu rada izpolnita željo. Takoj si odvede možicelj zloglasnega vojaka na svoj dom.

Že med potjo je preklinjal vojak kamenje na cesti, ob katero se je izpodtikal.

Ko pa prideta na kmetičev dom, začnè ondi udrihati s pestjo ob mizo, kričéč: »Žganja, vina in mesa sèm pa belega kruha, če ne, ti drugo zagódem!«

Naš kmetič pa mirno odgovori: »Prosim, sedite sem-le k peči, potem vam pa prinesem, česar želite.« Ošabnež se malo umiri ter sede k peči na klop.

¹⁾ Stanovniščenik je mož, kateremu gre pri vojakih skrb za prenočišča.

Ta kmetič je imel dva razborita¹⁾ in dobro poučena psa; če je n. pr. rekel: »Lezita in stražita!« takoj sta slušala in gorjé mu: pred kojim sta ležala; niti z mesta ni smel. Tudi takrat je rekel gospodar svojima hišnima čuvarjema napominjane besede ter ju takoj spustil v sobo k svojemu gostu. Kmetič se je bil namreč ponudivši prej vojaku sedež pri peči, takoj izmuznil iz sobe.

Psa hitro ležeta pred tujca ter se ne ganeta z mesta. Kmetič zakuri nato v peč, da je kar žarela.

Rus nekaj časa mirno sedèč čaka naročenih jedil in pijače. Začne mu vroče postajati, a gospodarja z žganjem, z mesom in z belim kruhom od nikoder ni, vstane torej, da bi pogledal malo ven na hlad. Pa – o joj! psa ga srdito ustavita ter grozno zarežita nanj. Poskuša še jedenkrat, tolaži psa, a zaman; vojak ne sme z mesta.

Vidèč, da mu ne kaže drugega, nego ostati, sede zopet na klop. Odpnè si obleko: znoj mu teče v curkih po licu in ves premočen po vsem životu sedi pri vroči peči, čakajoč rešitve.

Peč je vedno bolj žarela, Rus pa od same vročine zeval. Takega je našel kmetič, ki je čez dobro uro prišel v sobo pogledat.

»No, prijatelj ali vas kaj zebe?« nagovori z zadovoljnim smehljajem gospodar svojega gosta. Rus pa prijazno odgovori: »Vi ste pravi zvito-repec, mož, kateri me jedini prav umeje. Pa spodite vendar ti dve hudobi iz hiše in dajte mi nekaj

¹⁾ Razborit = razumen, pameten.

za prigrizek, četudi ni žganje, vino, meso in beli kruh!»

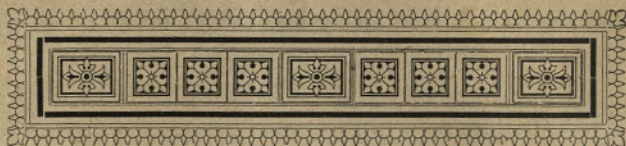
Kmetič njegovej želji rad ustreže in kmalu sedita oba pri mizi mirno povživajoč borno večerjo — mlečno kašo, katero je bil skuhal kmetič v tem, ko se je bil Rus v hiši pri peči potil —

Vaščanje, še bolj pa njegovi vojaški tovariši, ki so prihiteli radovedni gledat, kakó bode zlobnež pri svojem stanodajalcu razsajal, niso se mogli dovolj načuditi lepemu in dostojnemu vedenju vojaškega gosta. Tudi jim ni šlo v glavo, da je ta izbirljivec danes s tako priprosto večerjo zadovoljen.

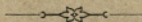
Ko jim je pa kmetič kasneje razložil, kako je svojemu trmastemu in hudomušnemu gostu podkuril in ga ozdravil, ni bilo smeha ne konca ne kraja.

A. Kosi.

Poučné črtice.

* Nekaj o petróleju ali kámenem olju.

Ko na večer tihi mrak razpne svoja temotna krila čez vso naravo in še vi, otroci — zlasti v zimskem času — svojih domačih nalog niste popolnoma naredili, prižgejo skrbna mati lampo ali svetilko, in pri svetlo-belej petrolejskej luči vam je potem mogoče nadaljevati ter dovršiti svoje pričeto delo.

Marsikdo izmed vas gotovo misli, da se petrólej že od nekaj rabi v svečavo. Toda kdor tako misli, zeló se moti. Le poprašajte dedka ali babico in morda vam še celo oče morejo povedati, kako slabo in motno je brlela še pred kakimi tridesetimi ali pet in tridesetimi leti v stanici vaših praroditeljev majhna, z repičnim oljem ali pa s svinjsko mastjo napolnjena svetilka. Tudi lojenih sveč in pa borovih tresák se je v prejšnjih časih mnogo več porabilo nego-li dandanes. Petroleja seveda takrat pri nas nikdo še poznal ni.

Da se petrólej tudi imenuje kámeno olje, je znano, bolj običajno je vendar oznamenilo petrólej,

kar pomeni isto kakor kámeno olje. Beseda »petra« znači namreč pečino ali skalo, »oleum« pa olje; torej iz pečine izvirajoče olje ali kámeno olje. To ime je za petrólej tudi kaj primerno, zakaj ta tekočina izvira iz pečin kakor voda. Kadar priteče iz zemlje, je petrólej malokdaj čist, češče je vsled raznih primesij rumen ali rumenkastorjav. To je surovi petrólej, ki je zeló močnega neprijetnega duha.

Kámeno olje se dobi v naravi v raznih podobah in se tudi vsled tega različno imenuje. Kakor voda čisto in redkó se imenuje naphta (izgovôri: nafta), kar prihaja od orijentalске ali jutrove besede »nafata« = izvirati, iztekati se. Pravi petrólej, s katerim svetimo, je rumenkastorjavo in gosto kámeno olje. Temnorujavej in žilavej snovi se pravi têt ali katran. Dobode pa se tudi kámeno olje v podobi trdega telesa, to je zemeljska smola ali klej (asfalt). Klej so rabili pri zidanju vodnih stavb že v starodavnih časih, in še dandanes se rabi v te namene.

Očiščen petrólej je rumenkastobebe barve ter gorí tudi brez stenja s svetlim sajevim plamenom, razširjaje poseben, neprijeten duh.

Surov ali neočiščen petrólej ni za rabo, ker že pri navadni toplini hitro izhlapi. Ti hlapi so zelo nevarni, hitro se vžgó in dokaj nesreč se je že vsled tega zgodilo. Tu omenim samo jedno tako nezgodo.

Največ petróleja se dobiva že nékaj let sèm blizo Oil-Springa v Severni Ameriki. Takoj iz začetka, ko so ondi razkrili petrólejeve vire, hotel si je neki delavec, ki še petrólejevih svojstev ni dobro poznal, prižgati z žveplenko smodko. A komaj se dotakne svetel šibičen plamen petrólejevega plina, izpremeni se ves plin v ognjeno morje, v katerem

je našlo 22 delavcev strašno smrt. Iz studenca samega pa je tekla goreča reka tako dolgo, dokler je bilo še kaj petróleja v studencu. O takih in sličnih nesrečah je bilo sprva večkrat čitati in slišati. Ni torej čudo, da se je prosto ljudstvo te prekoristne svečave v začetku tako balo, da ni hotelo nič vedeti o njej. Saj je vendar glas, kako nevaren je petrólej, prodril celó iz daljne Amerike sèm k nam.

Stareji ljudje pripovedujejo, da se je pred kakimi pet in tridesetimi leti petróleja vse tako balo, da se je moral pri županu opravičiti oni, ki si je bil drznil kupiti petrólejevo lampo ter svetiti s tem novim, smrdljivim oljem. Včasih pa je moral tudi tak »predrznež« petrólejsko svečavo opustiti ter lampo razbiti, ker mu boječi sosedi niso dali mirú, češ: lampa mu bode razletela in strašen požar lahko spravi tudi nas v grozno nesrečo.

No, polagoma je ljudstvo vendarle začelo spoznavati velike prednosti, katere ima petrólej v primeri z drugo svečavo.

Sicer pa je petrólej, s kojim svetimo v svetilkah, destilovan ¹⁾ ali očiščen in zato ni tako nevaren.

Petrólej se dobi, ako se izkopljejo v kraju, ki je s to oljnato tekočino napojen, velike, našim vodnjakom podobne jame.

¹⁾ Ako kako kapljino ali tekočino s pomočjo toplote v pare izpremenimo, katere potem s posebnimi pripravami zopet shlanjamo, tako, da se izpremené v kapljine, ondaj pravimo temu ravnanju destilovanja je ali prekapanje. Vsled destilovanja se odpravijo petróleju nevarni deli. Žveplena kislina, vodena para in še druge snovi, s katerimi se petrólej čisti, odzamejo tej tekočini razne barve in smrdljive primesi.

Iz teh jam petrólej ali sam curlja ali ga pa morajo črpsti (pumpati), kakor pri nas vodo iz studencev.

Omenil sem že zgoraj, da je Severna Amerika petróleja najbogatejša zemljina. Tu naletiš na vire, ki dadó na dan 30—80.000 litrov kámenega olja. Tudi naši domovini ne manjka te prekorsitne prirodine. Pridobiva se v Galiciji, na Slovenskem pa pri Rablji na Koroškem.¹⁾

Na vsej zemlji se dobi na leto nad 100 milijonov hektolitrov petróleja. Gotovo poprašáš: Od kod je prišlo v zemljo toliko te gorljive tekočine? Misli se sploh, da je petrólej nastal vsled počasne razkrojitve rastlinskih snovij, ki so že več tisoč let trohnele v zemlji. Oljnate dele je vročina izgнала ter je združila potem v plasti pečin ali kamenja. —

V kupčiji se razpošilja petrólej v majhnih sodčkih, ki so od zunaj navadno modre barve, znotraj pa so z vročo galunovo²⁾ raztopino dobro zaliti, da petrólej ne more premakati.

Kameno olje je bilo kot zdravilo že v starem veku znano, a od leta 1859, ko je Drake blizo kraja »Titusville« v Severni Ameriki odkril zeló bogat petrólejev vir, postala je ta prekorsitna prirodina predmet svetovne kupčije. —

Mislím, da ne bode odveč, ako podam h koncu še nekoliko migljajev, kako ravnati s petrólejskimi

¹⁾ V najnovejšem času so naleteli tudi na Štajerskem blizo Ormoža (Friedau) na kamenine, ki so baje napojene s petrólejevo tekočino. Delavci marljivo kopljejo, čeprav jih veliki smrad, ki prihaja iz jame, pri delu močno ovira. No, videli bomo, kakšen uspeh bode imelo to delo. A. K.

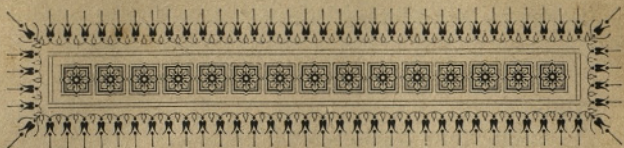
²⁾ Galun je brezbarvna rudnina sladkobno zagoltnega okusa ter se v vodi raztopi. Rabi se tudi v zdravilstvu in pri barvanju raznik tkanin. K.

lampami, da se ognemo raznim nesrečam. Čeprav — kakor je bilo že omenjeno — očiščen petrólej ni tako nevaren kakor surov, vendar se je po neprevidnem ravnanju s to tekočino pripetila že marsikatera velika nezgoda. Pomni torej: Ako ti je treba gorečo lampo prenesti, stôri to, kolikor mogoče počasi in mirno; naglost v tem oziru je že marsikoga izučila. Stenj prehitro odsukati ni varno, istotako je nevarno pihati pri gašenju zgoraj v cilinder: svetilnica ti lahko razleti. Najprevidnejše se petrólejska luč ugasne, ako se stenj nekoliko odsuče ter potem spodaj med špranje v tako imenovane sapnike pihne.

Pomniti je še, da lampe ne smejo biti nikdar do vrha napolnjene in pa da je treba taiste večkrat snažiti, da se sapniki ne zamašijo.

Anton Kosi.

Pregovori, izreki in pametnice.

- * Več je vreden pošten glas, nego srebrn pas.
- * Sin očeta do praga, otroci njega čez prag.
- * Ni grdo, ako kdo česa ne zná, a grdo je, ako se učiti noče.
- * Kdor o pravem času govori, treba mu drugič ni.
- * Zmerno jesti in piti, to je zdravo za dušo in telo, pa tudi za mošnjo.
- * Ne imenuj človeka srečnega, predno ne vidiš njegovega konca.
- * Kdor košček kruha zametuje, drobtinice večkrat poiskuje.
- * Nesrečen je človek, ki misli, da nič ni, a še bolj nesrečen je oni, ki misli, da je le on sam vse.
- * Komur Bog ni sreče dal, kovač mu je ne bo skoval.
- * Štedi¹⁾, uči se in delaj, tedaj imaš, znaš in veljaš.
- * Prava vera bodi nam luč, beseda materina bodi nam ključ do národne sreče in omike.
- * Ljubi svojo domovino, delaj za njo in ne sanjaj o sreči tujih dežel!

¹⁾ štediti = hraniti.

- * Tukaj na zemlji smo le tujci, popotniki v solzni dolini, povsod nas obdajajo nevarščine — trpljenje je božjih otrok delež na zemlji.
- * Nadloge in križi so temne noči, dan se pa za njimi tem lepše svetlí.
- * Najblažje človeško delo je, bližnjemu dobro storiti.
- * Malo govoriti, a veliko povedati, to kaj velja.
- * Človeško zdravje je, kakor denar. Potrebo denarja čutimo najbolj takrat, kadar ga nimamo, in zdravje znamo ceniti tudi še-le takrat, kadar smo že bolni.
- * Le takrat smo srečni, ako smo zadovoljni sè svojim stanom in si prizadevamo, da bi bili res to, kar smo po imenu. Zato je srečnejši včasih zadnji kmet, ki opravlja svoja kmetska dela z veseljem, kakor vladar, ki spolnjuje svoje vladarske dolžnosti brez veselja.
- * Četudi slavni, mogočni in bogati ljudje nosijo glavo višje, kakor mi, vendar hodijo njih noge po tistej zemlji, v katero se bomo enkrat vrnili vsi.

Razne stvari.

(Čisti zrak je prvi pogoj trdnemu zdravju), zato je pa potrebno, da se sobe prezračujejo ne le po poletih, ampak tudi pozimi. Skrbi torej, da pride tudi v mrzlem zimskem času vsak dan slabi zrak iz sobe, dober pa vanjo. Ne misli, da prezračene sobe ni moči zopet hitro segreti, zakaj dokazano je, da se čisti zrak segreje šestkrat hitreje, nego-li nečisti.

(Kadar se kdo opeče), naj se mu položi na opečeni del vate ali obkladke, pomočene v enakomerni zmesi lanenega olja in apnene vode; ako pa se je poparil z lugom ali s kako drugo ostro tekočino, tedaj se mu naj navežejo na rano obkladki iz mrzle vode. Jako imenitno zdravilo za opekline vsake vrste je tudi obkladek s kislega zelja, katero imamo skoraj vedno pri rokah.

(Za zobno meso ali dlesna) se priporoča kot izvrstno zdravilo žajbelj ali kadulja. S svežim ali pa tudi sè suhim listjem drgni si vsako jutro dlesna, pa tudi zobe; izplakni si potem usta s hladno vodo in nikdar ne boš imel neprijetne sape iz ust. Priporoča se žajbelj posušiti in zmleti v prah. Ta prah je potem prav dobro čistilo za usta in zobe.

(Dobro sredstvo zoper kurja očesa.) Zmešaj jednake dele (kakih 6 gramov) katrana ali têra,

debelo stolčenega rujavega cukra in solitra; ogrej zmes ter namaži ž njo tenko usnje ali gosto platneno capo; nato položi mal obliž na kurje oko. Ta pripomoček ni drag, zato se lahko poskusi.

(Kot jako dobro sredstvo proti vratnim boleznim), zlasti proti dávicí priporoča neki izkušen zdravnik¹⁾ grgranje in spiranje z raztopino hrastove lubadi, ki se tako-le naredi: 25 *dg* suhe hrastove lubadi (skorje) kuhaš v dveh litrih vode, na to pustiš vse skupaj 3—4 ure na suhem prostoru. Ko se je to zgodilo, pretočiš tekočino brez gošče v kako steklenico. Temu priliješ končno 10 *dg* čistega špirta, s katerim se dobro pomeša. Pred uporabo deneš dve kavini žlici polni te zmesi na pol kupice mlačne vode. Čeprav je davica — po nekaterih krajih tudi »bule« imenovana — zelo nevarna bolezen, ki zahteva hitre zdravniške pomoči, vendar priporočamo to sredstvo za kraje, kjer ni pri rokah zdravnika. Dotični zdravnik, ki je izumil ta pripomoček, trdi, da se mu ni treba bati dávice, kdor si grgá ali izpira vrat vsak dan po trikrat s tem zdravilom, in četudi bi stanoval dotičnik v jedni sobi s človekom, ki je za dávico obolel.

(Največjo knjižnico) ima mesto Pariz. V njej je nad dva milijona zvezkov. Britiški muzej²⁾ ima knjižnico, ki sodrži (ima) jeden milijon zvezkov, monakovska šteje 800.000, berolinska 700.000, draždanska 500.000 in dunajska 300.000.

(Kako dolgo živijo živali.) Karp živi 100—150 let, ščuka do 200 let. Krokodil in želva čez 100 let

¹⁾ Dr. Ljudevit Bors.

²⁾ Muzej = javen, znanostim in umetelnostnim namenom posvečen zavod; v muzeju najdeš razne zbirke umetnin (podob, knjig), starin, prirodnin itd. — Ured.

muren 10, rak 20 let. Labud do 300, orel in papiga čez 100 let, gos 50—60, jastreb 40, pav čez 24, ščinkovec in kanarček 22, slavček in prepelica 16—18, petelin 10 in še več let. Slon 150—400 let, lev 60, kamela 50—60, jelen 35—40, konj 25—60, osel 25—30, pes 22—28, medved in volk čez 20 let, krava 20, bik 30, mačka 18, prešič 16—20, lisica 15, ovca 12—16, koza 10—12, zajec 7—8 in veverica povprečno 7 let. Največjo starost pa dosežejo ribáki ali kiti, ki živé do 1000 let.

(Človeško telo tehta) poleti za $1\frac{1}{2}$ kilograma manj nego-li pozimi. Človek je zvečer $1\frac{1}{2}$ centimetra manjši, nego zjutraj. Vsaka kaplja krvi, ki jo imamo v svojem telesu, preide skozi srce vsako minuto po 18 krat.

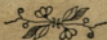
(Velikansko gobo) videti je v mestu Rouen na Francozskem. Meri $2\frac{1}{2}$ metra v dolgost in je suha 2400 *gr*¹⁾ težka, ako se pa z vodo napoji, jo dva moža komaj vzdigneta. To redko gobo so potapljalci²⁾ prinesli iz morskega dna blizo Smirne.

(Največjo tiskarno na svetu) ima neki Walterlov v Londonu. V njej dela 3500 ljudi pri 338 strojih. Delavcem se izplača na teden okoli petdeset tisoč gld. zaslužka.

(Najsrečnejši človek) na tem svetu je pač godec, zakaj on igra, kadar dela — in dela, kadar igra.

¹⁾ Koliko *kilogramov* je to?

²⁾ Potapljalci so ljudje, ki se spuščajo s posebnimi pripravami na dno morja, iščoč ondi po raznih nesrečah na morji utopljenih rečij. Ako te mika zvedeti kaj več o potapljalcih in »potapljalnem zvonu«, čitaj Schreinerjevo knjigo »Fizika ali nauk o prirodi« l. str. 13. To prekoristno knjigo imaš gotovo pri rokah, saj jo je izdala naša zaslužna družba sv. Mohorja. Ured.

Kratkočasnice.

Iz računstva.

Učitelj dá Jakcu nastopno nalogo, da jo izdela na izust: »Če prinesó mati šest cmokov in sneš tri, koliko jih še ostane?«

Jakec takoj odgovori: »Ne ostane jih nič, ker vselej vse snem.«

Kako dobro zna plavati.

Vročé je bilo. Pri obedu je bil govor o kopanji, in mati reče jednemu sinov: »Glej, da se kmalu naučiš plavati, drugi že vsi znajo!«

Tinče pa odgovori: »Saj že znam. Včeraj sem tako plaval, da sem imel vsa kolena krvava.«

Odkritosrčnost.

Nemanič: »Sosed, posodite mi pet goldinarjev, pozabil sem mošnjo doma.«

Velikovič: »Vi pa mnogokrat mošnjo doma pozabite!«

Nemanič: »Res je, pa nič ne dé, ker je itak prazna.«

Opravičen strah.

Vaškega župana so po noči roparji na cesti napadli in oropali; znanci so mu svetovali, naj v prihodnje samokres s seboj nosi.

»Potem mi še samokres vzamejo«, odvrne jim župan.

Dobra glava.

Kmetica: »Gospod župnik, ali bi mi pomagali, da bi se moj France dalje učil, da bi se morebiti izučil za gospoda?«

Župnik: »Ali ima fant dobro glavo?«

Kmetica: »Dobro, dobro, čez tri stopnjice je padel, pa si je ni razbil.«

Čudne sanje treh dijakov.

Trije dijaki, katerim se je sanjalo vedno o denarji, stavijo, kdo izmed njih bode imel ponoči največ denarja. Drugi dan si pripovedujejo svoje sanje. Prvi pravi: »Videl sem travnik samih šivanek, in na njem je stal mož, ki je rekel: 'Vse te šivanke porabiš, da si sešiješ vreče za denar.'«

Drugi pripoveduje: »Sanjalo se mi je, da je bilo vse morje polno tinte, in moje pero ga je izsušilo, da je moglo pisati številke v vrsti, kolikor sem imel denarja.«

»In meni se je sanjalo«, odgovori tretji, »da sta vidva umrla in mene postavila za dediča vsega tega denarja.«

Tretji dijak je dobil stavo.

Ciganov poskus.

Cigan, kateremu se je čudno zdelo, kako more gospôda spati na perji, rekel je nekóč: »Jaz

sem si samo jedno pero pribil na desko in ležal na njem, pa me je tako strašno tiščalo; kako mora tiščati še le gospôdo, ki spi na tolikem perji!«

Dve čestitki iz otročjih ust.

I.

Preljubi moj dedek! Za rojstveni dan ti želim od srca vse dobro, zlasti pa želim, da bi še ljubi Bog prav mnogo let zdrav ostal.

II.

Šestletni Nacek pride s štiriletnim bratcem dedku za god čestitat in zvrši svojo nalogo tako-le: »Ljubi dedek, midva vam želiva za god vse dobro, in mati so rekli, če nama daste vsakemu po jedno krono, naj jo močno poveževa v robec, da je ne izgubiva na poti!«

Uganke, rebusi, demanti in računske naloge.

Priobčuje *J. Šinko.*

I.

Zadej **m** je mesto v Italiji, zadej **s** pa ropna žival.

II.

Reka sem v Galiciji, vzemi mi **s**, povodna sem deklica.

III.

V sredi **l** sem hitra žival, v sredi **s** pa letni čas.

IV.

Ivan, Bogdan, Frankobrod, Slatina.

Razdelite te besede v zloge, zložite potem štiri teh zlogov v besede in sicer tako, da dobite znani slovenski vzklik. Kako se glasi ta vzklik?

V.

1 + 15 + 10 + 3 + 1 10 + 15 17 + 10 + 4 + 20 + 6 + 21 + 1
Te številke ti povedó naslov Slomšekove pesmi. Katere?

VI.

K D R S T R Š V N S P Š T I T G B G K Z N I

Med te soglasnike postavite na primerna mesta samoglasnike, in sicer skupaj 14. Kaj bode te potem čitali?

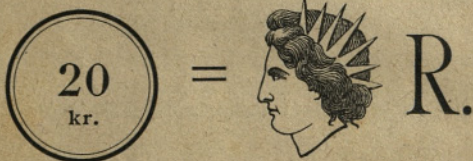
VII.

E	O	C	C	V	L	E
---	---	---	---	---	---	---

G	V	A	O	L
---	---	---	---	---

Postavite navedene četverkotnike s črkami vred tako, da dobite križ, v katerem je čitati od zgoraj navzdol mesto na Koroškem, od leve na desno pa reko v Rusiji.

VIII.

IX.

Seštejte števila 3, 6, 2, 7, 4, 5, 8, 1 tako, da dobite za vsoto število 9999. Kako vam treba pri tem načinu seštevanja govoriti?

X.

Ako vzameš od števila devetnajst število jedna, ostati ti mora število dvajset. Je li to mogoče?

XI.

Če bi se peterim ljudem postavilo v skledi pet jajec na mizo, kako bi mogel vsak po jedno jajce vzeti, in bi nazadnje še vendarle ostalo jedno v skledi?

XII.

Mesar dá svojemu hlapcu sto goldinarjev, rekoč: »Kupi sto glav živine; vole po pet goldinarjev, krave po jeden goldinar, a ovce po pet krajcarjev. Koliko glav je kupil vsake živine?

Rešitev

ugank, rebusov in demantov v II. zvezku „Zabavne knjižnice“.

I.		III.
Mura — ura.		Bogdan
		Ledje
II.		Anglež
Polk — klop.		Zerjavi
		Erjavec
		Indija
IV.	V.	VI.
Cena.	Čebela nabira med.	$\frac{1}{4}$

Opomnja. V zadnjem zvezku priobčene naloge je prav rešilo tolikšno število mladih naših bralcev in bralk, da bi njihova imena zavzela preveč prostora, ako bi hoteli na tem mestu priobčiti vse; zatorej to raje opustimo, nadejajoč se, da nam dotični rešilci tega ne bodo zamerili. — V obče pa bomo prinašali v svoji »Zabavni knjižnici« v prihodnje več in ložjih zabavnih nalog, kakor smo to storili že v pričujočem snopiču. Imena rešilcev se tudi v bodoče ne bodo več objavljala; premajhen je zato okvir, v katerem se giblje naše majhno književno podjetje. Opozarjamo pa pri tej priliki svoje mlade čitatelje na dični naš »Vrtec«, časopis s podobami za slovensko mladino, ki prinaša iz Ljubljane vsak mesec po jedenkrat poleg druge koristne vsebine tudi obilo **zabavnih nalog**: raznih ugank, rebusov itd. Pri teh naj mladi naši bralci poskušajo svoje zmožnosti, list potem prav rad natisne njihova imena, ako se mu rešitve pravočasno dološljejo. — Uredništvo in upravništvo »Vrtčevo« je v Ljubljani, Mestni trg št. 23.

KAZALO.

	Stran
Izpolnjuh obljubo!	3
Pravljica o rojenicah	5
Ajdovo zrno	8
Pravljica o treh bratih	9
Škratelj	10
Gožna kraljica	12
Zaročni prstan Matere Božje v velikem oltarji v Petrovčah	13
Koliko je vredna zadovoljnost	16
Angleški kralj Jakob I. in propovednik	18
Volčja prisega	20
Na stare dni	21
Prebrisani kmetič in ruski vojak	24
Nekaj o petróleju ali kámenem olju	28
Pregovori, izreki in pametnice	33
Razne stvari	35
Kratkočasnice	38
Uganke, rebusi, demanti itd.	41
Rešitev	43

